

(Эгези 1-ги арында).

**П
Ч А**

(Эгээн 1-гн арында).

Бүгү дайынчмылар Төрзөн
туртук салым-хуузу дээш
сарысгалганы ханыш-биле
хылын тувары, кажан-даа
хылын боол, доктаамал бс-
дик сөрөмчлэлдиг болуру
тугула.

А Р Т И Г Ы.

И Я Г Л Ы Ш

А Б Ч О К

**О Л Г А
Ш Ы**

Чөвүлөл хуралга бо айты-
рыларым чугаалажып кө-
рү ВЛКСМ, организациялар-
дың ажил-чоруулазын
улам сайырангайкыдар
талазы-быде сүмелерни ко-
ллективтин-биле айкалдап
кыдыр арганы бээринге бу-
зуредди армия генерали

ШҲЧ

НОНГО ЧОР

А
У **К**

деннинг шериг округунун Политиктин эргеделинин начальнигини комсомол жашылынын телави-биге дузалакчызы майор **А. Баранов**, полкунун ВЛКСМ комитетинин секретары улуг лейтенант **А. Жарский**, тергиги ратанын **В.ЖСМ** бюрозунун

(Эгези 1-ги арында).

1990 жылга чейин Ботан-
чылары-беле-хүнал айдан
алган СССР-ниң Аш-чым про-
грамманын совет кикилер
тугула документ деп көрүп,
ЭЭП ТК-ның май (1982 ч.)
Гленумдан бээр эртен
де ош ботанчылар даш
аваш эвс чуудларын кыл-
ган. Чуртун аш-чым про-
грамманын кулзеп алган чо-
рус совет кикилеринин амы-
тырал байдалын узам эк-
келерин, чолу аш-чым
продуктулар-биле бүрүн
калдырмачы партиязын
болган чазактын сайгын са-
мылынын болур.

Салдыган соругаларын
медийскининг иүүседири —
кой-пийтин болган ажал-
гайынын буту организмнин,
кой шитнде Советтерин

кол сорулгачы болур. Харындаа болдучу девискээринде турар бугу-ле буадрүүлелеринин абал чөйрөсүн бөлгаш организациаларын эргелде башкарыр совет органдар боттарыран, ол мынкан хамаатыларынч амыдыралынчы бугу талаалы ханды-ыргалычыне Советтер сатыш салыр жуурут. Бу дугалын. та СЭКП ТК-нын апрель (1984 ч.) Плениумунга шш К. У. Черненко база тодар-тай демделгэн.

Ук программаны күүсүд-ринге чоңуну хууда дууалаа жалгал-гыны база кол чери ооздор. Чурттакчылар боттарынын азырал мал-мага-ныннын ээдин, сүдүн, огоро-дунга тарыл алганы мога-нынн курунне садып турар.

Дуэлаалам

ӨГ-БҮЛ

Ону комиссиялаан магазинер дамчмашыр мал азыравайн, ногаа тарыхайн туурар инжилер сэдлп чип туурар. Ылчнгам чоину ашч-чил биле бүгүн хандырар тала-ышбиле сорулганын күүсөт-түрү туурарын бо бөдүүн шижек билин бадангы туурар.

Бо ахылаа улус депутаттарынын Чериң көдөз Советтарынын күүсүмө база кол нонжонгейин салып туурар. Суурда 300 амыт өг-бүлө бар. оларынч аразымда мал азыравайн, ногаа тарыхайн

А БУРУ

турар өг-буас барык чок.
Ындыгдыга болза, чамдын
огород тарыхр девискээри
ичини, өг-бүдөзүнч кекжн-
түниери хой чурттакчыларга
парфодель тарын аар кыл-
дыр 15 га шөлдү тускайлап
берген бис.

Черби сууруң чурттагыч-
тары эрткен чылдан бээр
адаст өстүрер таалай-биле
эмгержин эселзэи. Дала хой
өг-бүдөлерини девискээрин
де чымжыгана, малина, нивс-
караа болган өске-даа кат
аймаа өзүл турар апарган.

УЗУНГЕ

Хууда дузалал аякты-
агыны хөгжүдөр талазы-
биле айттырыны көдөз Со-
веттин күсүмунун хурал-
дарында доктаамал чугала-
ныны, ол талазы-биле
шинтипирлерин хулээн ап-
калган. Ногаа, картофель
тарыл өстүрери-биле хол-
башкан айттырыглар чедим-
чек шинитиреттинни ту-
гар. А мал азыраар талазы
биле айттыры харын чедим
тоттаймыр тур. Малдыг
шинжилгедер ситен көзүн алды
истин тускайлап-лаа азыра-

болза, ол чедишлейи турар. Бийиңд-аа болза, 1982 чылда-быи болзе деңизээрге, хуу малдын болган кушун баш саны 1200 баш чедир ескен.

Мал надарар чер чогуңдан чамдык от-буздар хуу-да мал туудан шыдааын турар дээрзин чутаа-лаар апар. Тускайлаан черин хемчээли бичин. Бичангах бол айттырны «Кара-Хаак» совхозтуу дирекциясы-биле бир деминг шиптирээр бис. Онун үе неген келген.

Чонну үе хуула дузалал аска-агылаагы чүгле чер-чер Советтер, депутаттар алас еске-тай, удегити бис.

дүрүлгөч чердери, албан-
организациялар, олардын
удуртукчулары сагыш са-
лыр жуурлук дээрини
СЭКП ТК-ның май (1982 ч.)
Пленумунга демделген. Ын-
дын турбуже чамдыкта
ажыл-айгынын эре-аякын
харааш, куу улдусту тутуптар
дүрүлгөч база бар. Ошн
азыгыне. Черби сүрүлүү
чурттакчыны М. Эрэгтин
чоокта чаа «Шынга» на-
рдадтыгын чагааны база ха-
мааржар. Хамаалы М. Эрэг
бичин ситен кезин алгаш.
«Хара-Хаан» совхозтун удур-
тукчуларында чеме-чалаг
дычал турганын бижезен
болтай. Шаа ындгы өбүд-
лөр бисте элвэш авес. Мал
айдын өстүрнине шаттык
таан тур база бир чылда-
ган ош.

Огород тарымы, мал өсүрүмү — бекен эвес» херек. Ону кылдып турар аял-жылчы кишилерге шынап-ла бу-гу талаалы дузаны көргүзө-ри чүзүлө. А келдө Советтин куусмон некижтүннери, депу-таттар боттары дузалал аял-агынын тууду, өсмелер, — ону пропаландал турар. Ону моош солгарадагы аял-жылдер хемчетлерин алып бир.

Чылдыр хуңер гезелзін. Сууруну чуртталга бакчына-рыннын огордолтарда аялжы хайныкан: өдөк сөөрткен, көрөтү дамылган. бөк үнүш чуртан аялм гезелзін, мал-маган чылдесид эткен. Ол дузан новушан турар болзун!

Б. ВРЮХАНЦЕВА.

Чербөк өздөз Советтин куусмон некижтүннери.

ӨГ-БҮЛЕ БҮРҮЗҮНГЕ

турар өг-бүдө барык чок.
Индый-даа болза, чамдык
огород тарыыр девискээри
Ойчу, өг-бүдөлүңи кези-
гүңнөй Хой чурткачыларга
картофель тарып аар кыл-
дар 15 га шөлдү тускайлап
Серген бол.

Черий суурун чурттагыч
тарыр өрткөн чылдан бээр
сад өстүрөр талаа-быле
мергегин эгелзю. Дыка хой
өг-бүдөлөрийн девискээрин-
де чыгырага, малина, нием-
караа болган өскө-даа кат
аймаа өзүп турар аларан.

болза, ол чеднишпей турар.
Ыдында-да болза, 1982 жыл-
дагы-былде денэзэрт, хуу-
малдын болгаш куштун баш
саны 1200 баш чедир эскен.

Мал кадарар чер чогуң-
дан чамдык о-буздер хуу-
да мал тудуп шыдаганын ту-
рар дээрин чутаалаар
апар. Тусыйлаан черини
чөмчөлсө бичип, Ычынгаш
бо айттыргыш «Кара-Хаан»
совхозтук дирекциясы-биле
бир деминг шинтирларэр
ыс, ону үе неген келген.

Чоюңу хууда дузалаа
ажыл-агыныче чүгле чер-
чер Советтери, депутаттар
эвес эске-таа, удегити бу.

Огород тарымын, мал эс-
турени — белен эшен херек.
Ону аялал турар аялалын
чыккыларды пиналал бу-
гу талаалы дузаны көргүзе-
ри тузула. А көздө Советтин
кууском кижиктинери, депу-
таттар боттары дузалал
ажыл-айгын тууду, өскөдөр
өңу пропагандала турар.
Ону моон соңгардаа эки-
ндер хемчелгени алыр бө-
лү.

Чыалы хушпер эгелзэн,
Суурун чуртталга баймына-
рынын огоротардаа аялмы
хаймыкан: адек сөөрткен,
көрөтү дамылган, бөк үнүш
чулган ажил эгелзэн, мал-
маган чиниледир эткен. Ол
улан новушен турар болзун!

В. БРОХАНЦЕВА.
Черкөк өздө Советтин
кууском кижиктинери

«КУШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарыы

(Төнтүзү, Эгеян № 124
«Шында»).

Улус ажыл-агыйында хей-чылдарда ак сеткилдиг куш-ажылдын үнелер көргөнін демдээ кылдыр ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун өмүзүнден «Куш-ажылдың хоочуну» медалы-биле шаңнаары болза.

Кызыл хоорайдаан
Зинаида Константиновна Коула — ССР-ниң күрүне баыкчылыг республика кнотарзының эрелелиниң хоорайда килдиниң операция экономия.

Анатолій Степанович Коштерев — Тыва АССР-ниң Садгь министрствозу-нун септеге-тудуг эрелелиниң чазыкчызы.

Галина Ивановна Кочергина — «Востокбизнесроземинститутунун» Кызылда филиалының улуг бухгалтери.

Лидия Петровна Кочеркова — ССР-ниң күрүне баыкчылыг республика кнотарзының кадр килдиниң инспектору.

Зоя Александровна Краева — «Тыва тудуг» трестин 81-н тудуг уастогунун кол бухгалтери.

Алексей Петрович Красников — Тыва АССР-ниң № 5 профессионал-техник училищениң бугдугуле өөргелелиниң мастери.

Мария Сергеевна Лаасол — Курстархование инспекцияның штаттан дашкаар страхование агентини.

Нина Дмитриевна Лавейкина — Тываның элэктри четкилериниң кадр талазы-биле улуг инспектору.

Василий Федорович Ларин — Тыва АССР-ниң Садгь министрствозунун септеге-тудуг уастогунун чазыкчызы.

Зоя Михайловна Левина — Тываның чумага удуз станцияның дезинфектору.

Дмитрий Макарович Левченко — Кызылдың № 11 школаының ажил-эгий эрелелиниң.

Любовь Степановна Лубова — Тываның элэктри четкилериниң ажилчызы.

Иван Николаевич Лубышев — «Тыва нодо тудуг» трестин кол механиг.

Иван Григорьевич Макаров — Тываның «Хүндүлел-диң Демдээ» орденниң геолог-шпичил экспедицияның чолбаачызы.

Галина Викторовна Мака-

лыгина — «Тыва суг тудуг» трестин механизация эрелелиниң кол бухгалтериниң орадакчызы.

Петр Леонтьевич Мартынов — хооруксунуң итинги херектер килдиниң таныл килдиниң кнотары.

Александра Михайловна Мишина — Кызылдың эт комбинатының ажилчызы.

Федосья Иосифовна Мороз — № 1 орук-тудуг эрелелиниң экономия.

Анна Васильевна Муленкова — ССР-ниң күрүне баыкчылыг республика кнотарзының кол бухгалтериниң орадакчызы.

Надежда Степановна Назимова — Тыва АССР-ниң № 4 ХПТУ-нун башчызы.

Борис Владимирович Образцов — Тываның «Хүндүлел-диң Демдээ» орденниң геолог-шпичил экспедицияның геолог килдиниң улуг геологу.

Галина Михайловна Огнева — № 1 орук-тудуг эрелелиниң килдиниң начальниги.

Анатолій Алексеевич Охотников — Красноярски-ниң политехник институтунун Кызылда филиалының башчызы.

София Казимировна Очередко — Тыва АССР-ниң № 4 ХПТУ-нун хеп чуу-чузу.

Николай Лукьянович Павлов — Тыва АССР-ниң Итинги херектер министрствозунун профессионал өрт отрядының килдиниң өрт машинаының чолбаачызы.

Мария Григорьевна Пасечникова — Тываның чумага удуз станцияының ажилдакчызы.

Татьяна Кирилловна Пирогова — кинофильмдер прокатының Тыва кнотарзының улуг методиг.

Георгий Анисимович Понкин — «Сельхозтехникумунун» Кызыл транспорт чериниң моторизи.

Иван Иванович Попов — Тываның автосептеге заводунун газолетторларын.

Олтирбия Афанасьевна Посохина — ССР-ниң Күрбан республика кнотарзының экономия.

Василий Иннокентьевич Тыва АССР-ниң Дээди Тыва АССР-ниң Дээди Кызыл хоорай.

1984 чылдың май 16.

Потехин — Эскурия бол-гаш туризм талазы-биле област чөвүлелиниң даргазы.

Анна Ивановна Прокушева — Кызылдың эт комбинатының ажилдакчызы.

Валентина Владимировна Рыжкова — «Тыва септеге-тудуг» трестин бугдугуле-техник килдиниң начальниги.

Александр Алексеевич Рабов — Тыва АССР-ниң Одага улутурунун министрствозунун Улуг-Хем ыш-улетуру ажил-агыйының ав-томобиль чолбаачызы.

Михаил — «Тыва совхоз тудуг» каттыгышының КМК-8-тиң прорама.

Аграфья Тимофеевна Сафронова — Транспорт ажил-агыйының болгаш кнотары сөөртүлгезиниң Кызылда кнотарзының дежурниги.

Николай Федорович Селиверстова — «Востоксантех-мун» трестин КМК-ның слесарь-сантехник.

Анна Георгиевна Сироткина — «Тывасовхозтудуг» каттыгышының КМК-8-тиң бугдугуле-план килдиниң начальниги.

Александра Тихоновна Соболева — «Минглек» гостиницаының кассири.

Николай Васильевич Соиннов — «Тыва суг тудуг» трестин кол экономия.

Клавдия Ивановна Суханова — республика эмгелгениниң эмчи сестразы.

Ранса Емельяновна Тарасенко — № 22 асы-сад-тың повари.

Юрий Яковлевич Тодиков — «Кызыл улутуру тудуг» эрелелиниң инженер-энергетиги.

Елена Леонтьевна Толстикова — Тыва АССР-ниң Курстархование эрелели-ниң кол бухгалтери.

Валентина Самсоновна Ушакова — «Тыва суг тудуг» трестин механизация эрелелиниң кадр килдини-ниң инженерини.

Алексей Михайлович Федорченко — «Тыва нодо тудуг» трестин төлөвилел-сете бөлүгүнүн инженерини.

Сергей Андреевич Пыу-ли — «Районар аразы-ның сельхозтехника» катты-гышының Кызылда то-кары.

Татьяна Петровна Чапчи-на — Кызылдың эт комбинатының ажилдакчызы.

Пелагея Семеновна Шинкарева — Хан кулар стан-цияың кол ажилчыны ажил-агый талазы-биле ора-дакчызы.

Юрий Павлович Щербаков — республиканың ту-беркузума удуз диспансер салбырының эрелелини.

Согедиян Президиумунун Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Совединиң Президиумунун Секретары Н. БОЙДУ.

Харьков.

Хамааты камгалалы ЧОННУҢ ХЕРЭЭ

Хамааты камгалалы бүгү чоңунд херээ. Албан черлеринге, организацияларга, бугдугу-гелерге, совхозтарга оң со-ругаларының чединиңиниң ботталылазы дээш совет ки-жилер кичинейин салып, илдекейлик киржи турар.

Кандыг-даа сорулганы чединиңиниң күсөдип шыдар ракеталар турда, камгалалдын ажим чуу деп хөнигүт хамааты камгалалының со-ругалыг дугайында чедир билбес ий, чангыс кижилер таварышкылар. Амгы үеңиң хорраанын баша масса-лыг хорраанын баша талазы-биле эң бөдүн билгит чоңунд кичилер азы-теңиң чо-рууру. «Ону кичи бурзу билер ужуру» деп бүгүдөгө бил-динтир брошюра-биле безин

олар эки таныш өвөс бооп ча-лавастар. Хамааты камгалалы-ның тускай программасына белеткел эртен кичи бурзу ол айтыр талазы-биле бөдүн болгаш өскө кичини айыл-дан камгалал ал шыдар.

Даразында негелдерини сатымы чурттагы чоңа эр-гежөк чууга. Бирезде, масса-лыг хорраанын чедир чедир камгалалының чу-лаалыг билер-биле болгаш практиктик арга-мергежил-биле кичи бурзу негелдерини турар. Оң алыс шынныг фа-зиы-биле эртен дайынны дуржулгазы баштакан. Ха-мааты камгалалының билгел-ри-биле чедирлериниң ажим-тыг аргазы — практиктик өр-едала.

Москваың, Ленинградтың

болгаш оон-даа өскө хоорай-ларын чурттагылар дайын-ны халлашканындан бугу-редик камгалалып, кызык-кай болгаш маалымдыг чоруу-курткен. Чикээ, 1941 чылдың сентябрь 8-те гитлерин авиа-ция Ленинградке халлаш, 6324 бомбаны октаан. Хоорай-га хары угда 178 улуг зем-челдик өрт өскүр үнөн. Хо-роон болган чалбыштыг далайын оожургадыр күш кай-да-даа чок мышан кылдыр салымдыр. Ыччалда-даа өрт шериң, бот-камгалалдын му-нук ажилчылары өрт-халап-тылзе септиржи алган, ону тилзең.

Амгы үеңиң байдалы-биле чурттагы чоңу хамааты кам-галалыг шындыг белет-кээр. Ону чүгө лекция, бес-

се, бөдүктөр кичиле-биле эвөс, а хей саныг тускай плакаттарын, өөредилге ки-нофильмдерин, диафильм-дерин, өөредилге номдарын дузазы-биле бот-өөредилгени организаптап турган чедип алыр. «Ону кичи бурзу би-лир ужуру», «Көдө черле-ге радиацияга удуз камгалал-дар», «Дүргө туттуру бол-гаш радиацияга удуз камгалал-ны черлерин туду», «Кам-галалының бөдүн аргала-ры» болгаш оон-даа өскө ном-нар хей тиражтыг кылдыр үн-гүлзең.

Ийне, массалыг хорра-нышкы чедирлерин камгалалы-ның дүрүмнүн кичи бурзу билген турар. Ада-чуртун Улуг дайынның баш-тайгы хүнеринде улуг улустун

хайгааралы чокка бажыныга чүгө боттары турган урулар-кайгаларының дүрүмнү баш-бизилде, ийкезе эң оң ха-жытканында буткулларга таварышкан, бастуу баттам бажынарга бастырып мык-хорал. Ыччалга хамааты камгалалында уруларын өө-редир эң чууга.

Харосима биле Нагасаки хо-орайларга шензи атомдук чед-сектиң халазын кичи төрө-тен калкан-даа улус. Оон бээр барык 40 чыл эртен, мычалда-даа оң батай уружу ам-даа ону салымдыр башка: хереле-нишкиге таварышкан кижилер ам-даа элур турар, олар-ны салгалында чедир-тууду урулар төртүтүп турар.

Бир эвөс ол хоорайларын чурттагылар хамааты камгалалының айтыргалары-биле шыгыг танып турган болза база «Агаардан камгалал» деп медальни «өүдө алган турган баа», херектиг удуз эске турар ийик.

П. БОСЕНКО,
ХК штабның улуг ин-спектору.

ТАЙБЫҢ КЕЛПР ҮЕ ДЭЭШ

Быжыг болгаш илдегиди тайбынны тургузар чедип алырыңа Совет Эвелелиниң чыгыш чок, быжыг тутку-дун эң кескү совет удузчу-ларын сөөлү үеде чууга-лазы база катан көрүскөң. СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы К. У. Черненко, СЭКП ТК-ның Политбюро кижигүн,

ССР-ниң Министрлер Чөвүл-еиниң Даргазының бирги ора-дакчызы, ССР-ниң дашкык херектер министри А. А. Гро-мыко, СЭКП ТК-ның Поли-бюро кижигүн, ССР-ниң камгалал министри Д. Ф. Усти-нович чуугааларында тодарай болгаш билдинтир-биле көр-гүзү турары болза: агрессия-ның болгаш дайынның күш-терин тергиледеди дээш СЭКП бүгү чүдүлгүн кылдыр. Оң-биле чедирлери бистиги чур-туусу бөдүңү камгалалыг аргаларын кандыг-даа агрес-сияны ойтуу шаварыга эр-гежөк чууга деилеке тургузар алаар.

База катан шиптир-биле баштагы камгалал совет тур-шуга делегейге улуг сону-ругалды болгаш калбак чуу-дугу-дугу-дугу болдурун. Польшаның «Трибуна дууду-солуну» мынчаар бижээ: «Тай-бынның болгаш улустарын айым чок чорууну дугайы-нда сатып салары — ССР-ниң дашкык политикаының өзө, үнденин бооп турар. Бир эвөс АКШ болгаш НАТО ядро-лук кыжымшыкын угултаты-рар болза, Москва болгаш оларның эвелекчилер чогуу харымы хемчеглерин ыяп-ла

боттандырып чорудар алаар деп америк «Вашингтон пост» солун бижээ.

К. У. Черненко америк эр-тедилериниң чагазынга хар-мызынга Рейганың админис-трацияның космоу агрес-сияны болгаш дайынның ши-зээни болдурун, алаа черде, агаарда болгаш далайда-даа чүдүлгө согушкунар кылы-рыңың өң чаа чедирлер хей-аирлериң үндүрүп тургузар дээш Рейганың админис-трацияның өң ажилдагы кул-боолдарын дору-биле айт-кан. Ол космо делемине бол-гаш космостан черге удуз-даа күшү ажилчылар чоруу ду-гайында ССР-ниң саналыг сатымдыр, чогуу практи-тик хемчеглерин ажилдап кы-лырын эгелээрден ойтала-рыңың кандыг-даа агрес-сияны турас ужурун айткан.

ГФР-ниң федералдыг кан-цлериниң орадакчызы, дашкык херектерин федералдыг ми-нистри Г.-Д. Геншер-биле беселээни СЭКП ТК-ның Чин-гине секретары, ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы К. У. Черненко Барын Европадагы ыла тур-густунан бирги согушкунуң

америк ракеталарын үндүр-е-ниң эржежөк чуугазын айт-кан. Ол чорук ядролук чед-селенишкени кылдыр дугай-ында чуугаалажыкчыларын кылдыр орукта ажилдап болгаш ССР-ге бөдүңү хары хем-чеглерин сокамдар арганы бээр ийик.

ККП ТК-ның чингине сек-ретары, КУДР-нун Президенти Ким Ир Сенин Кремльге ху-дээп алгаш, ол илгилге, үнелгит үени халас чидиргил, империалистерин Вашингтон — «Токио-Сеул» дээр милитарист эвекти тургузарын ора-дакчып турары Азия диге байдалды экижидериниң арга-ларын илдекейли-биле, ак сет-килдиг дилеп эгелээр дээш Со-вет Эвелелиниң кайгылың чок-ка туржук турарың дугай-ың илдегезиң.

Оң ол чуугазы кичи төрө-летениң мурунуга чаа дайын-нык өрт-чалбыжыга азын-паан келер үеңиң кедилгит перспективаны ажимды турар совет тайбың инициативалар-ның база бир башталкы бол-ган.

(СЭТА).

МААДЫРЛЫҢ АМЫДЫРАЛ

ПХЕНЬЯН. (СЭТА).

КУДР-нун Төп Улустук Ко-митетиниң Чарыы-биле совет хамааты Я. Т. Новичен-кога Көрей Улус-Демократ-тик Республиканың Куш-ажыл Маалдыры атай тывыс-тышпаан, ону «Калдыр бол-гаш Маска» алдын медалдыг база бирги чергениң «Күрү-не Туту» орден-биле шаң-наан.

Аңаа КУДР-нун дээди штабның япон милитарис-теринде Көрейни хостаары дээш тулчушкунуңа шыла-гаралы дээш, 1946 чылдың марттың бирезде кылган маалдырлыг чоруу база көр-пө улуска интернационал-чы дуаны чедиргени дээш тывыскаан.

1946 чылдың март 1-де Пхеньянда хой муң кырик-килгит митинг болган. Чур-тун удузчуларының, совет номандылардың төлө-лекчилериниң турган инди-риниң баары-биле чыскаал-ган инжилер шуужу эрпиги турган. Херентен колонна-дан индир талазыне грана-та ужукуп бар чораш. Совет офицерлер-биле кады индир алаана турган биче лейтенант Я. Новиченко на-ран чинеш дээр аразында шиптирлешкен. Ол ужукуп чораш гранааты септир алган. Олүмүгү снарядты өскө талаже оитпатар арга чок — долгандыр кижилер тур-ган, мынчагың дайынчы ону ийи холу-биле аспапкан, бөдүңе чышпыр тудукчан. Частышкындан индирде турган кижилер айылга таварышпаан.

Хоораның муң-мун чурт-такчылары ол эрес-дизини кичиге боттарының мага-даанын, манталын илердир дээш госпиталыга кээп тур-ганаар. Эмчилер оң ба-лынын эмнел кагаз-даа, оң ол таланы холун катат тур-гузуп алыр арга чок бол-ган.

Дөртен хире чыл эрсе-даа, акы-дуча чуртта маал-дырлыг сибирийи ам-даа утпаан. Көрейниң Куш-ажыл партияының ТК-зы-ның Чингине секретары, КУДР-нун Президенти Ким Ир Сен Москваге бар чораш. Новосибирскке кыска үеде домтагаш, Я. Т. Новиченко-биле ужурашкан. Сибирик аалчының айты-рыларыга харылашкан, төрөң черинге чедип кө-лгөн соонда бөдүңү амыд-ралының дугайын чууга-лаан.

Янов Тихоновичниң аны-ка-чалыг намызында амы-дыралдык белен эвөс оруун өрттенин сибирик Травное суурунга кулак байларга удуз демисеңи, баштайгы-ларын бирезин бооп «Крас-ный бедник» коммунага кирген. Оң дайын соонда допу намыр уручүлүп турган. Коммунист, офицер, Манчжурияны болгаш Ке-рейни япон илелекчилерден хостаарының илгилерин база катан муруну олуру-га чоруу турган. Ол бөдүңү чангыс суур чуртталарыга ажил-херекке кызыкмак-кай, бердинген чоруу-биле хү-дүлгелди чедип алган. Олар аңаа көдө Советниң дарга-зының албан-хүдээлгезин бугурунган.

Суурда дына хей чаарт-тылгалар оң ады-биле хо-раалыг: чаа-чаа бажыныг-лыг кудумчулар тывылган, «Травинский» совхозтуң бугдугуле дугдугулар чурт-тамын, дүжүт бедан.

КУДР-нун дээди штабы — үшкү чергениң «Күрүне Туту» орден-биле коза — тайбың үенин шаңнаалды көстүп турар. Оларын ара-зында «Күр черлерин ажил-тадыа киргенин дээш» деп медаль база бар.

(СЭТА-ның көрр).

КОМБАЙННАРНЫҢ АМЫДЫРАЛЫ

Харьков областың ажил-агыйларында боттарының чогууру хуусаазы эрпиги ажилдаан «Нива» болгаш «Нолос» деп комбайнлардан ойталаарыга далашпайн

турар. Во чылын ында 400 ажим ындиг машиналарын сипенерин болгаш силос культураларын кезерине таарыштыр кылган.

Сипен илгилериниң күзүн, колдуңула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылган аал-чылар орус улустун сургалыг илгилериниң кулашкылар. Оолдун, кыстын ала-нелери келген аалчыларын таарыштыр олурууп, азы-чөм кичи бурзу-нун мурунуга элек турар дээш дүвүр-ле турлар. Кел-генер сатып човазын олар-дан дилеп турганар.

Куданы ажилдар шак-даа келген. Улуг ызымдык, ол кезек төрөлдөргө эи-не хүндүткелдик кижилериниң бирезин хейригит, ирей туруп келген, дашкамы көдүрдү. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодарай чүдүлгөни кысказы-биле чуугаалан. Ын-яктыга аас-кежиги күзүн, бугу-дугула улуг ызымдык преле-тер, кадалар. Чымылганар шимзең чок болган.

Эртим төрөлдөр, эң-өөр-лөр Олег биле Нинанын кула-зын ажилдары мезээ даяскан чүе. Миллон-миллон совет ө-бүлөгө база бир чаа ө-бү-ле немежи турар-дыр — дээш, ол оолдо, тодар

КОНТРОЛЬДУ КҮШТЕЛДИРЗЕ...

Брак-улак тайга-таскыл, ээминерин күзүн, чызын кижик эрчин кезип чоруга, байдал дык дувуренчиг бо-лур-дур. Бракта ээминерин арга даамалдары, егерлер чүгө дорт хайгааралга алас чор деп, чоттут айтыртып кижик сөзүлгө чыгарыла ойлук кээр. Эрткен күзүн Бин-Хем өрү чоңтал, Брак Хуниук тайгазын элгер ноеан ээминеринге агаар-лап, каттал чорудум. Ында нат-чимин, күзүн-базын аи-менин элбээн кижик кай-гаар, чүгө алаа каракташ-кын, хайгаарал четпейн ту-рары хомуданчыг. Эрт сор-гаа, ая-дузак артынчымы, аң дүжүрүп өлүр дээр эскер-тинмес кылдыр казып каан дүжүмөр дээр оңгарлар хайгарлар чогуунда, шыгыш-тар аразында чыгыштар. Аңга база ая-дузакка тут-тунган аң-мендин ирип-чы-дып калган сектери, сөөктө-рү шайгылай бергилеңи чыгыштар. Бо-ла бүтүнү хуу эрге-ажын хараар төт-чөтөкчилер үгүдөйп турар. Чүгө дээр арга даамал-дары, егерлер олче барбас, барса-даа чыдын ужу-ба-жында ийи-чагыс четкилер болганындан бо арын-нуур

чок үгүдөйп болгулап турар. — Арга даамалы, егер-лер маңа кээп турар-дыр бе! — деп айтырарга, мында каттаан, балыктаан кижик-лер: — Оларын мындагы ыракче кээр харын кайда боор — дээрлер. Шынал-ла, оларны кижик көрбөс, хаай моорлап кээр-лер. «Олар Туран чогуунда-ла дескин турарлар» дй-жирлер. Ындыг ыракта арга-э-минерин донтоамал эргип, аң-менин, кат-чимисти өрттөн, төтөчөкчилерден камга-лаары дыка-ла күзөңгө-дир. Кескен мыйтарын бу-дун аштайын турар. Олар-нын түштөй узуу. Ыжыкан нессин даш айтып берген диндектин барымдалаас. Бо талазы-биле Бин-Хем ра-йонун мый ажал-агыттын четкекчилер турарын ай-тырар артык эвес. Ычанга-ш бо чутула ажал талазы-биле контрольдү республиканың Ыш ажал-агыт мин-стерствоу күштелдирер кү-зөңгит. С. САНДЮ, республиканың бойдус кам-галал нийетинин кезигү-нү.

Барын-Хемчик районда бойдус камгалалын айты-рымы четпес байдалдыг. Хем-чик кыдында үнгөн чыжыр-гана чыл келген тудум шаар-лап-орар. Кат быжып ту-рар үгө чыжыргананы бол-гаш өске-даа кат-чимисти сыйып, кам-хайра чок шү-рөп кааптар. Мындагы төтө-чөкчилерге уду нандыг-даа ажал чорбайн турарын ур-жунда, олар амдажып, үгөдөкчн чорун уламчы-лап турарлар. Чамдык балыкчылар ба-лыктаар сезон барымдала-вас чорутар бар. Балыкты шаруур, суга чамдылар чоруту-шут болдурбас бол-за эки. Алаш, Ак хемлерде кычанга балык сөөлү чыл-дарга эвөөжүн. Төтөчөкчилер-биле, де-

РСФСР-НИҢ КЫЗЫЛ ДЕПТЕРИНДЕ КИРГЕН

1983 чылдын төңүзүндө РСФСР-нин Кызыл дептери парлаттын үнгөн. Ында сүт чөмчигилерин 65 хеви-лер, куштарын 108 хеви-лер, бурунгу дигит амытан-нын 11 хевири, 4 хевири-нин сүт амытаннары, 9 хевири-нин балыктары, кур-чымсыкактарын 34 хеви-ри кирген. Оларын Бойдус кам-галалын делегей өвиелелин Кызыл дептеринде болгаш СССР-нин Кызыл дептеринин ийги үндүрүлгөндө көрдү-гөн беш категориялар айы-биле хуаай үзүн. 1-ги ка-тегорияга шут чидер четкен хевиерлер кирер. Ындыг хе-виерлерин камгалал арттары-туктай хемчеглерин хуаай алас болдурбас. Ол ка-тегорияга шут чиде берген хире хевиерлер база хамаар-жыр. 2-ги категорияга баш саны халчак эвөөжөн болгаш дүргөн ховартап турар дигит амытаннар хамааржыр. Бир эвес оларын камгалалын талазы-биле оңагай хемчег-лерин алас болза, олар чыл бар чыдар хевиерге ти-диги берип болур. 3-кү ка-тегорияга эвөөжөн болгаш уау эвес хемчегдиг деис-көөрлерде бар бооп турар амы-таннар хамааржыр. Оларын баш саны кайыл-ла бир айыл-халатан беш ховар-таан, чидип турар хевиерге шидип болур. 4-кү категорияга чедир шидип-леттинген хевиер-лер кирер. Оларын турар чөл-өр, баш саны эки бидилме-

зинден оларын үстүндө үш категориянын кайыгында-даа кирери бидилмес болуп ту-рар. 5-ки категорияга алдын-ган хемчеглерин түнелинде баш саны өскөн, кичалжак оларын байдалын доктаамал хыналдага агап турар ужу-лук хевиерлер кирген. Кызыл дептерде кол черин 1—4 категориялар өзөл ту-рары бидитирер. Кызыл деп-теринин болгаш мында кате-горияларын оңагай талазы чүд дээр, оларын доктаа-мал эвес болуп турары болур. Категорияларда азы Кызыл дептерлерде кирген хевиер-лер саны көндүр азы эвөө-жөн болур. Бойдус камгалалы-нын талазы-биле хемчегер эки боттанып, бистип ол та-лазы-биле күженишкенин-вис үр-түнөдөй болур бол-за, баштайгы категориялар-нын хевиерлер чоруту үс-түзүчө шидип, сөөлүндө ба-рып шүтүзү 5-ки категория-га кээр азы Кызыл дептер-ден шуттү үнүп, хей нөп-төзөн хемчеге шидип. Бой-дус камгалалын сорулгазы болза Кызыл дептер шидип кыдыр удурун дандызын-дан дигит амытаннары үн-дүр бижири, ындыг дептер-лерин ажал чок алаарын чедип алыр болур. Узук ка-тыгулардан чорон болган а-лар 1-ги категорияга, СССР-нин Бойдус камгалалын шидип болдурбас ужурагт бис. Кызыл дептерлерде кир-ген амытаннарын саны эвө-р болдурбас чутула. РСФСР-нин Кызыл депте-

ринде кирген Тывада бар ди-рит амытаннар дугайын ма-наа чугаааалар. Ол деп-терде кирген сүт чөмчиги-лерден 7 хевиер (10,7 хуу) Тывада бар. Ызынча куш-тарын аразындан Россиянын Кызыл дептеринде хей хеви-лер — 25 куш (барык 24 хуузу) кирген. Шак мындаг чорук биске, Тыванын чурт-такчыларына оңагай харым-салтаны оңаап турар. Тыва-нын дигит амытаннарын камгалал ужурагт хевиерле-рин дандызы (Кызыл депте-ри) тургустунары чугаажок. Оң бетинде РСФСР-нин Кы-зыл дептеринде кирген Тыва-да бар дигит амытаннары хевиерлер алап, таймыбын кылыр чутула. Чүгө дээр-ге ол хевиерлерин камгалал күштелдирер, хей-ниги-нин кичалжыгын олче угула-р ужурагт бис. Халкылар аймаандан Кы-зыл дептерде Тыванын ку-дуу, беш салаалыг алак-та-зы 1-ги категорияга кирген. СССР-нин Кызыл дептеринде олор база бар. Арастандар болза бөрү бие даг ирбизи 1-ги категорияга, малы 3-кү категорияга, СССР-нин Кызыл дептеринде кирген, баштайгы ийин делегейин Кызыл дептеринде база бар. Кож ху-жугулардан чорон болган а-лар 1-ги категорияга, СССР-нин Кызыл дептеринде бар: Куштарын аист, кас, чыгыга, чага аймактыгы РСФСР-нин Кызыл дептеринде катат кир-ген. Чамдык куштарын —

хартыга аймактыгылардан ийи хевири чүгө Тывада бар и-ги бе деп дап турар. Кызыл бөрү, малы, чээр-ен, чер чөмчиги бора-хөпш болгаш Горловскийн бора-хөпше СССР девискэринде чүгө Тывада, Алтайда, Бай-кал чогуунда бар деп шиди-леттинген. Ирбиз, артар, даг казы, улар, тогдук ышкар амытаннар чүгө Тывада бол-гаш Алтайда бар бооп турар. Беш салаалыг алак-тагы чүгө Тывада (Тес-Хем, Эрзин районнара) бар. Тыванын күндүзү чүгө Тожу районга бар. Ол хевири-нин делегей бар баш саны Азас халде 40—45 баш-биле кымыгаар-латтын турар. Ычангааш Азаска камгалалдыг черин (заповедник) тургустунары дугайында шидиптир хуаай алыр оңагай улук ужу-лук-лазыг. Дигит амытаннарын 4 хе-вири делегейин Кызыл деп-теринде. 26-зын СССР-нин-де, а РСФСР-нин Кызыл деп-теринде 1-ги категорияга 10, 2-тинде — 12-ин, 3-күнде — 7-ин, 4-күнде — 5-ти кир бижикте Тыва АССР-ге бойдус камгалалын талазы-биле чутула хемчегерин ач-чоругары, ол ажалыны тай-нитып кичалжыгын туду-р эргежөк чутула. 3. КОНГАР, Бойдус камгалалын ний-етинин кезигүү, биоло-гия эртемнеринин камдалыг.

телевидение

МАЙ 30-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». 8.40 — Эр-теги гимнастика. 8.55 — Буратинонун делегейи. 9.25 — Бүгү-өзүл бол-гаш Бүгү-Россия кон-курстарын лауреады Ш. Амиров. Допшулууга ой-наар. 9.50 — «Аян-чорукчу-лар клубу». 10.50 — Медзэр. 10.55 — 14.15 — Чансар. 14.15 — Медзэр. 14.35 — Социалист туртарнын до-кументалдыг фильми. 15.20 — Башкыраанын уран чүүл коллективтеринин кон-куртин. 15.55 — «В мире Пушкинских поэзий». 1-ги дандыгыла. 16.45 — Вистин корреспонденттеринин чу-гаалап тур. 17.15 — «Он алды хардан улук намызды-лар». 18.00 — Эртем болгаш амырлар. 18.30 — Кал-нин хоорайныг «Химволон-но» бүдүрүлгө катчымын-кынын Култура бажыны-нын академиктин улусчу хо-рунук концертин. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Документалдыг фильм. 19.10 — Европа чемпиондыгы. Футбол таймыбыр. 19.25 — Улук Тилеги. 20 чыл-лынга Н. Симонювч «Дир-тилер болган өлүгөр» деп романын боутар уран-чечен фильм. 1-ги се-риязы. 21.00 — «Уе». 21.35 — Уран чүүл мастертеринин концертин. 22.50 — Неделя-нин спорт. 23.20 — 23.40 — Бөгүн делегейде.

фильмер. 9.00 — «Вылет задерживается». Уран-чечен фильм. 10.15 — «Номерве 120 одурут». Документалдыг фильм. 10.35 — «Оттукучу». 11.05 — «Өг-бүлө бол-гаш школа». Тележурнал. 11.35 — Немец дил. Бөрө-дигени ийги чылы. 12.05 — «Искатели затонувшего города». Уругларга фильм. 13.15 — «Кижик. Чер. Онтар-гай». 14.00 — Спортч дм-чыдыла. 14.30 — Медзэр. 14.35 — 18.00 — Чансар. 18.00 — Медзэр.

ИНЛИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эртеги гимнасти-ка. 8.20 — Документалдыг

фильм. 2-ги. 3-кү сериялары. «Звук города».

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Хайгааралдар кыдыраажындан

ТОРЛААЛААН

ДИЛГИ

Кара-Булак шынаазынга чыгаш башкы алында чадаг басып олур мен. Хүн караа бичи шонуп эгелен-даа бол, ам-даа кышык бөрү-тен ужулабай мен.

Эртен-кежээ салгып чакы-тарын ажиында субай каап турар. Калың-гаш-ла көөрүмө, буга уун-дан дилги кызып кылдыр чылбырты эрти. Топтап кө-рүмтө, дилгиңиң иң кары-рык көстүр болду. Сүзө бо? Чүд бо? Черде торлаа дугу мырындай эңдирки. Дилгиңиң келген черин кезек истеп көрүмтө, келген уунда база торлаа дүктөри тоглап кал-ган болду. Кажар дилги тор-лааны хойзуп тургаш тудуп чигенин бир-ле дугаар көр-гөним ол. Чанып келгеш кырганаарга чугаалаарымга, бежен градус соокта дилги торлааны ийи хооснаш-ла сепирип алып чүе дишти-лер. Шаанда кырган-ачам Лама-Дагга торлаалаан дил-ги аттанын хөөрп орбанын ычтан сактып келдим.

КАРА-БААРЗЫК

Айын бугазынын ужунга чер сугатарып турган бис. Дээрке ужу турган харты-га хенертен куду алзы кыл-мытты батты. Сактырымга бир-ле чүе терезин аразын-да караш дзон ышкар бол-ду. Хартыга арай чыгас ужул чоруп турда, даш ок-таларымга, талыдыр ужул чоруп барды. Оң соода терезин аразында кара-баар-зын оранын эскерип калдым. Хартыдан дескеш орта чаштып олурган кара-баарзык болду.

КЫМЫСКАЯ ОӨ

Кызыл-Хаш тайгазынга дөвүнчүк черде улук дят ушкан чыдар. Оң баарын-да дыка улук кымыскай өө бар. Ол дег ажилтын амытан чок. Кезээ кымыс-кайктар боттарынын өң чаашкыдан кончуг-ла кам-галаар-дыр. Дагдан баткан чаш суу дят дөвүңгө кел-геш, оларын өңгө четпейн, ийичке ага бөрү. Дят алаан-ла кымыскайларын өө өдүр-лаа болбас. Артында оң дят-биле унаш ууңи, шөйбөк кылып өө.

АРЫ КӨӨ

Элдиги чүе. Ол-ла чо-руп чорааш, мырындай орук кыдында барык кижик ба-жы дег ары өө эскердим. Барып-барып орук чанында улук дят будуунда ары өө турар ужуру чүд? Дят бу-дүү уя-өг кылырынга эгип болганы-ла шын. Ол чоок кавыда нечентер эңмежок болду. Кол-да чылдаган чөмш тыгарыга эгип бол-ганы-ла ол боор.

ХУЛУБ-ДАШ ДАНДА ЭЗІР ООЛДАРЫ

Сиген мезип турган бис. Дүзүткен чөм үзүн. Да-гыны бедниңче үнө бергеш, кушааштар ыры дынап ту-рда, балык ызырып алган эзир ужул келди. Даяпта-рымга аксында олчазын са-лып бадырмыты. Ыыт чок ыш дөвүңгө манай олурар-ымга, катал ужул келгеш, балынын апкаш, улаа оолда-рын чөмгөп эгелей берди. Чүү-даа чүе төлүм дээр ындиг кончут болгай.

ХАЯДА УТТЕР

Талтыг шидип кээр болза, үе-шайың эргилдени

хал-даштын чурумалындан беш илдеп боор-дур. Ху-лус-Даш дааның сүүр-сүүр биекнеринде элдегит ут-тер бар. Оларын хемчээли аңгы-аңгы. Бойдустун хуу-лазынарын мындай болу-дур.

БАЛЫКТАП ЧОРААШ...

Сутур чаше соонда, кө-дүрт чанынга эеремге үе-де бердим. Балыктар өрү нурагылап, хүнге кылаан-ды чөмөп турар болду. Шортан бар-дыр даш бир сымыркышка чыгышын, өсөңгө аң балык чөмш-төш, талга багдал калдым. Давтазында чөдө бөрүмгө, балыктыг сымыркышта шортан туттунган болду. Че-миш дилеп чоран боу че-миш болганы ол.

Мындаг таварыла «База болган. Даш кырындан балыктап турувуста, улук даш кырында мезил чыткан. Кончуг улук аскын ааза-каш, ишээр тынарга, бай-лаңап аксыңче кирип ту-рар. Балды-биле дошту ой-гаш, дуза-биле арай деп үндүр шепип алдымы. А бичин балыктар тайбың эш-тин турар калдылар.

Б. МАНДЫП-ООЛ.

Баян-Кол суур.

ТЫВА АССР-НИҢ КАДЫК КАМГАЛАЛ МИНИСТЕРСТВОЗУ

Красноярскийн, Алтай-нын, Кемеровонун медицина институттарынын санитария, гигиена, педиатрия, эмнеге факультеттеринге өөрени-рин күзүн жижилдер ажалын бесада-таныкылга ажалын кылдып турар. Бодуна алгаш келер документтер: орту-мак билг дугайында аттес-

тат, характеристика, № 296 эмчи шыныгыла, 3X4 см. хемчээдиг дөрт фото-чурк, ажалдап турар аналтар болза, бодуруга баштар чериниң шымыканы күш-ажыл дептеринден ушта би-жиле. Беседа-таныкылганы хүн-иңче Кадык камгалал ми-

нистерствоуна кылдып ту-рар. Адрес: Кызыл хоорай-нын Ленин кудумчузун № 12 бажы.

Кызылдың улуттук са- дымнык магизинеринге ажылдар садыжылары болгаш кассирлерин чаап турар.

Ажылдын түнелдерин Ёугаар чыл төңүзүндө 13 дугаар ажал телевиди-ня бээр. Аныктарын садыга 2 чыл ажалданын соон-да оларын чурттуг садыг училищелеринге болгаш институттарына өөредип чорудар. Өөредип чоруктан ыжыктерге стипендия бээр. Өг-бүлө чок кижилер-ге чыл дүргүндө чагай-жыды туттунган объектин-ле бээр. Улуттук садында бот-тыныгыр уран чүүл бөлүмү, ызы-бур спорт-чү секциялар доктаамал ажылдап турар.

Школялары чаа доксай-нарын практика кырынга са-дыкы болгаш кассир мерге-жилдерге түс-тү өөредип, Сургууларын садынын эң зны комсомолчу-аныктары бригадаларыне ажалдары-биле чорудар болгаш дагды-мычылдарга хулаждар.

Өөренип турарын үе-анда айда 54 рубль сти-пендия бээр. Өөрениринг хуааызы — 2-ден 6 ай чер.

Айтыр тургузар адрес: Кызыл хоорайнын Ленин кудумчузун № 29 бажы, улуттук садынын калдрар кидизи, тел. №2-42-49.

ДОКУМЕНТИЛЕРНИ ЧО- РУДАР АДРЕС: 667000.

Кызыл хоорайнын Ленин кудумчузун № 34 бажы, бот-өөредиле садымы. Те-лефон № 2-20-36.

Солун несеяда 6 катан үнөр.

Чыгыр № 1974

КЫЗЫЛДЫҢ МЕДИЦИНА УЧИЛИЩЕЗИ

Эргелелдиги адреси: Кы- зыл хоорайнын Комсомоль- ская кудумчузунда № 112 бажы, телефон №№ 2-40-95, 2-27-81. Аңаа № 5 автобус- биле «10 столовая» доктар черге чедер.

1984-85 өөредиле чыны- га 10 классы доксайна- ры дараазында специаль- ностун хуңдуску салбыры- га сургуулар хулазеп алы- рын чарлап турар:

1. Фельдшеринг — өөре- нир хууаазы 2 чыл 6 ай.

2. Медицина сестразыны- г — өөренир хууаазы 1 чыл 10 ай.

Былдириншкенин ноя-1-ден августун 14-не чедир хулазеп алыр. Специализо-ч болгаш дараазында доку-менттер кошкан былдирин-шкенин директорун адынга кирер:

1. Ортумак билинин дугайында аттестат (боду-биле).

2. № 286 эмчи шыныгыла- зы.

3. Өг-бүлөдө асырадыкчы- лар дугайында шыныгыла- зы.

4. Ада-чезиниң ажал тө-

левириниң дугайында шы- ныгыла.

5. Ажылдап турар черин- ден шыныккан күш-ажыл дептеринден ушта бижилге (практиктиг ажалы стаякты- лар).

6. 3X4 см. хемчээдиг 6 фото-чурк.

7. Характеристика.

Кирериниң шыналдалары августун 1-ден 20-чедир — хымыга (аас-биле), орус дыл болгаш литературага (бижимел-биле) болур.

Училищениң кир санаан-нарын стипендия бээр бол-гаш ийги чурумунуң кур-чандырыгынга алыр. Чу-гула херегезин кижилерин өйкөңгө-биле хандырар.

Училищениң адреси: 667003, Кызыл хоорайнын Кичил-оол кудумчузунда № 2 аа бажы, хулазеп алыр комиссия, телефон №№ 2-41-19, 2-10-23.

667000, Кызыл, Шетинки болгаш Кравченко кудумчузу бажы № 3. Телефоннар: Редакторун 2-24-63, редакторун оралакчыларын 2-35-24, 2-25-54, харысалгыч секретарын 2-23-33, секретарынын 2-23-35, партийяг амырлар болгаш улуттук калдыктеринин 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузу калдыктеринин 2-37-13, чага калдыктеринин 2-41-27, информатия калдыктеринин 2-23-54, көдөз ажал-агыт калдыктеринин 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбей баргада 2-32-75 телефонче долгаар.

ЧАРЛАЛДАР

Кызылдың күрүнениң пе-дагогика институту хуңдус-кү салбырын 1 курузунга дараазында мергежилдерге студенттер хулазеп алырын чарлап турар:

1. Математика болгаш фи- зика.

2. Национал школага орус дыл болгаш литература.

3. Орус дыл, литература болгаш терзон дыл, лите- ратура.

4. Биология болгаш хи- мия.

5. География болгаш био- логия.

6. Эге өөредилгениң педа- гогиказы болгаш методика- зы.

Кирериниң шыналдала-рын 1984 чылдын августун 1-ден 20-ге чедир дараазында эртемгерге хулазеп алыр:

«Математика болгаш фи- зика» — математикага (аас- биле) болгаш бижимел-биле, физикага (аас-биле), орус дылга болгаш литературага (бижимел-биле).

«Орус дыл болгаш лите- ратура» — орус дылга бол- гаш литературага (аас-биле) болгаш бижимел-биле), СССР төөгүзүнне (аас-биле), даштыкы дылга (аас-биле).

«Орус дыл, литература болгаш терзон дыл, лите- ратура» — орус дыл болгаш

литературага (аас-биле) бол-
гаш бижимел-биле), терзон
дылга болгаш литературага
(аас-биле), СССР төөгүзүнне
(аас-биле);

«Биология болгаш химия» — химияга (аас-биле), физи- кага (аас-биле), орус дылга болгаш литературага (бижимел- биле);

«География болгаш био- логия» — географияга (аас- биле), биологияга (аас-биле), — химияга (аас-биле), орус дылга болгаш литературага (бижимел-биле);

«Эге өөредилгениң педаго- гиказы болгаш методиказы» — орус дылга болгаш лите- ратурага (аас-биле) болгаш бижимел-биле), математика- га (аас-биле), СССР төөгү- зүнне (аас-биле). Үндөсүн националдыг кижилер-биле терзон дылдың талазы-биле беседаны кылдыр.

Былдириншкенин ноя-20-ден июль 31-ге чедир дараазында документтерин ылап-ла кошкан, директор-тук адынга кирер: ортумак билг дугайында документ (боду-биле), эмчи шыныгыла-зы (№ 286 маймы), дөдөд өөредилге черинге чурттай дугайында администрация, ыш кижиниң ыш шыныгытканы, үш кижиниң ач салганы характеристика, 3X4 см. хемчээдиг 8 фото-чурк, күш-ажыл деп-

теринден ушта бижилге (ажылдап турган болза). Өөренир дөш институтка келген кижилерге паспорт, шериг биледи (курдамыр шериг албаныгылар) азы кир бижиктен херечиле (келди-рилге намызын кижилер) мыйал-ла турар ужурагт.

Ортумак школыны аалды медаль-биле доксайна, орту-мак профессионал-техник-тин училищени азы ортумак тускай өөредилге черин тер-тин дилом-биле доксайна кижилер чүгө чыгыс баш-тайгы шыналдалар